

# НАУКА І ОСВІТА

НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ

12/СХХХХХІІІ, 2016

## - ПЕДАГОГІКА -

Науково-практичний журнал

Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Рік заснування – жовтень 1997.

Наказом Міністерства освіти і науки України №1328 від 21.12.2015 р. журнал внесено до

Переліку фахових видань України за педагогічними та психологічними науками.

«Наука і освіта» індексується у таких БД: *ULRICHS WEB Global Serials Directory; Academic Resource Index (ResearchBib); ERICH PLUS; OAJI (Open Academic Journal Index); Emerging Sources Citation Index (ESCI) by Web of Science.*

## Редакційна Колегія

**Чебикін Олексій,**

доктор психологічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України (головний редактор) (Україна),

**Давидович Ніцца,** доктор педагогічних наук, професор (заступник гол. редактора, педагогіка) (Ізраїль),

**Бедний Григорій,** доктор психологічних наук, професор (США),

**Богданова Інна,** доктор педагогічних наук, професор (Україна),

**Богущ Алла,** доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, Заслужений діяч науки і техніки України (Україна),

**Велитченко Леонід,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Казанжи Марія,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Карпова Елла,** доктор педагогічних наук, професор (Україна),

**Курлянд Зінаїда,** доктор педагогічних наук, професор (Україна),

**Линенко Алла,** доктор педагогічних наук, професор (Україна),

**Максименко Юрій,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Мартінова Раїса,** доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України (Україна),

**Масанов Анатолій,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Плохих Віктор,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Прохоров Олександр,** доктор психологічних наук, професор (Росія),

**Саннікова Ольга,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Симоненко Світлана,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Снігур Людмила,** доктор психологічних наук, професор (Україна),

**Турбовський Яків,** доктор педагогічних наук, професор (Росія),

**Чижик Олександр,** доктор психологічних наук, професор (США),

**Анна Балюк** (відповідальний секретар).

ББК 74я 54

Н 34

УДК 37 (05) "54-02"

Журн. науково-практичний.

Педагогіка і психологія.

Зареєстровано 11.06.1997 р.

Серія КВ №2802

Перереєстровано 12.08.2014

Серія КВ № 20928-10728 ПР

© Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2014

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського 29.12.2016 р. (Протокол №5).

Здано до набору 03.01.2017 р. Підп. до друку 06.01.2017.

Формат 60x90/16. Папір друк. №1.

Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 33. Ум. друк. арк. 15.

Наклад: до 500 прим. Зам. №93.

Комп'ютерна верстка: Анна Балюк.

Редакція англійських текстів: Анна Балюк, Вікторія Соколова.

### Адреса редакції:

65020 Одеса, вул. Старопортофранківська, 26,

тел. +38 (048) 723-40-98

**E-mail:** science\_education@ukr.net

**Веб-сайт:** <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/>

# SCIENCE AND EDUCATION

12 / CXXXXXXIII, 2016

## - PEDAGOGY -

Academic Journal of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Foundation year – October, 1997.

By the Order of Ministry of Education and Science of Ukraine №1328 of December, 21, 2015 the journal is included in the list of Specialized Editions of Ukraine on Pedagogical and Psychological sciences.

Science and Education is indexed in the following databases: *ULRICHS WEB Global Serials Directory; Academic Resource Index (ResearchBib); ERICH PLUS; OAJI (Open Academic Journal Index); Emerging Sources Citation Index (ESCI) by Web of Science.*

## Editorial board

### *Oleksiy Chebykin,*

Doctor of Psychology, professor, academician of

National Academy of Educational Sciences of Ukraine (*editor-in-chief*), (Ukraine),

*Nitza Davidovich,* Doctor of Pedagogy, professor, (*assistant editor, Pedagogy, Methodology*), (Israel),

*Gregory Bednyi,* Doctor of Psychology, professor (USA),

*Inna Bohdanova,* Doctor of Pedagogy, professor (Ukraine),

*Alla Bohush,* Doctor of Pedagogy, Professor, Academician of the National

Academy of Educational Sciences of Ukraine, Honored worker of science and technology of Ukraine (Ukraine),

*Leonid Velytchenko,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Mariia Kazanzhy,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Ella Karpova,* Doctor of Pedagogy, professor (Ukraine),

*Zinaida Kurliand,* Doctor of Pedagogy, professor (Ukraine),

*Alla Lynenko,* Doctor of Pedagogy, professor (Ukraine),

*Yurii Maksymenko,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Raisa Martynova,* Doctor of Pedagogy, professor,

Corresponding Member of National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine),

*Anatolii Masanov,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Viktor Plokhikh,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Oleksandr Prokhorov,* Doctor of Psychology, professor (Russia),

*Olha Sannikova,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Svitlana Symonenko,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Liudmyla Snihur,* Doctor of Psychology, professor (Ukraine),

*Yakiv Turbovskyi,* Doctor of Pedagogy, professor (Russia),

*Oleksandr Chyzuk,* Doctor of Psychology, professor (USA),

*Anna Baliuk* (executive editor).

BBC 74я 54

H 34

UDC 37 (05) "54-02"

Scientific and practical journal.

Pedagogy and Psychology.

Registered on June 11, 1997.

Series KB № 2802

Reregistered on August 12, 2014.

Series KB № 20928-10728 IIP

© South Ukrainian National Pedagogical University

named after K. D. Ushynsky, 2014

Recommended for printing and distributing via Internet

by Academic Council of South Ukrainian National Pedagogical

University named after K. D. Ushynsky, 29.12. 2016 (Minutes №5).

Submitted for type-setting on 03.01.2017.

Signed for printing on 06.01.2017.

Format 60x90/16. Printing paper №1.

Offset printing. Accounting and publishing sheet 33.

Conv. printing sheet 15.

Circulation up to 500 copies. Order №93.

Computer layout by Anna Baliuk.

English texts edited by Anna Baliuk, Viktoriia Sokolova.

### **Editorial office address:**

26, Staroportofrankivska Str., Odesa, 65020;

**Tel.** +38 (048) 723-40-98

**E-mail:** science\_education@ukr.net

**Website:** <http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/>

gological experiment: informational games-exercises, analytical and synthetic (analytical and classification; analytical and productive; thesaurus and contextual), associative, imitational, communicative exercises. Each of them is based on the elements of the creolised advertising text analysis, which increases students' semantic associations. The system of exercises based on the analysis of authentic pragmatic materials contributes to the development of foreign students' associative thinking, to the formation of strong semantic bonds between the concepts and lexical units; enriching their active and passive vocabulary.

**Keywords:** Ukrainian as a foreign language, foreign students, vocabulary, creolised advertising texts.

Подано до редакції 08.12.2016

Рецензент: д. пед. н., проф. Н. Г. Грама

УДК: 378.410

**Тетяна Володимирівна Пилаєва,**  
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та іноземної філології,  
Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця,  
просп. Науки, 9-А, м. Харків, Україна,  
**Вікторія Володимирівна Яценко,**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти,  
комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради,  
провулок Руставелі, 7, м. Харків, Україна

## ФЕНОМЕН ВІДКРИТОГО УНІВЕРСИТЕТУ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

У статті розглянуто еволюцію розвитку університетів дистанційного навчання від кореспондентських шкіл до сучасних дистанційних університетів. Підкреслено домінуючу роль уряду в процесі виникнення відкритих університетів. Подано визначення поняття «відкритий університет», а також класифікацію відкритих університетів у залежності від їхньої організаційної структури. Представлено основні особливості відкритих університетів в усьому світі. Розглянуто засоби дистанційного навчання та шляхи подачі навчального матеріалу студентам. Проаналізовано шляхи перевірки академічної успішності студентів. Встановлено, що система підтримки навчання студентів складається з тьюторства, освітніх центрів та громад з підтримки та навчання. Визначено функції, які виконує тьютор та роль виїзних шкіл у процесі навчання студентів. Розкрито низку проблем, з якими зіштовхуються відкриті університети світу.

**Ключові слова:** відкритий університет, засоби дистанційної освіти, навчальний матеріал, система підтримки студентів, тьюторство.

**Постановка проблеми.** У сучасному світі важливим напрямком діяльності будь-якої розвиненої країни є покращення якості освіти та ефективне впровадження в освітянську практику інформаційних та комунікаційних технологій. Розвиток дистанційних форм навчання, інститутів відкритої освіти є одним з найважливіших завдань державних програм багатьох країн. Оскільки в світі відбуваються процеси інтеграції та руху до загального інформаційного суспільства, поява й активне поширення дистанційних форм навчання та відкритих університетів є адекватним відгуком на виклики сучасності. На цьому тлі важливим є вивчення роботи відкритих університетів світу щодо організації навчання студентів засобами дистанційної освіти. Вважаємо доцільним розглянути проблему визначення поняття «відкритий університет» та надання його основних характеристик для максимально ефективного використання досвіду вищих навчальних закладів інших країн для впровадження технологій дистанційного навчання в Україні.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Окремими аспектами вивчення дистанційної освіти займались вітчизняні та закордонні вчені: О. Андреев, Є. Беліцька, А. Густирь, Дж. Деніел, В. Овсянніков, Ф. Ратнер, К. Сміт та ін. Робота окремих відкритих університетів світу висвітлювалась у наукових дослідженнях С. Біссела, Д. Гіладі, В. Лібін-Левая, Г. Можасової, В. Перрі, Дж. Редді, Т. Пилаєвої. Оцінка якості освіти розглядалась в роботах С. Могильницького, Ю. Похолкова, Б. Шуневича, А. Чучаліна та ін. Але невирішеним залишається питання, які ж методи і засоби дистанційного навчання в сучасній освіті є найбільш оптимальними, отже новизна дослідження полягає в спробі аналізу досвіду відкритих університетів світу з метою подальшого його впровадження в навчально-виховний процес в Україні.

**Методи дослідження.** Для вирішення поставлених завдань та реалізації мети дослідження було використано комплекс взаємопов'язаних методів, як-от: вивчення та аналізу педагогічної, психологічної літератури; системно-історичний аналіз – для з'ясування

історичних передумов виникнення та розвитку відкритих університетів світу; порівняння, узагальнення, систематизація та синтез отриманих даних – для аналізу науково-методичної літератури; як допоміжний метод – метод перекладу автентичної літератури для використання наукового матеріалу з першоджерел.

**Мета статті** – дати стислий огляд історії становлення системи відкритих університетів, охарактеризувати організаційні та змістові основи діяльності відкритих університетів.

**Виклад основного матеріалу.** Методи дистанційного навчання використовувались у сфері вищої освіти більше ста п'ятидесяти років, та Міжнародною Радою з дистанційної освіти було підраховано, що понад 20 мільйонів людей в світі навчаються за програмами дистанційного навчання. Методики дистанційного навчання можуть бути ефективними тільки в тому випадку, якщо навчальні посібники є якісними, методисти та тьютори є компетентними, студенти є мотивованими та якщо будуть залучені всі необхідні ресурси.

Вищі дистанційні навчальні заклади першого покоління, здебільшого кореспондентські, були організовані як професійні вищі навчальні заклади. Прикладами кореспондентських професійних навчальних закладів стали «Туссен» та інститут Лангенштайдт в Берліні, засновані у 1865 році, які першими почали навчання іноземних мов за допомогою дистанційних методик, а також інститут Лібер Хермондс у Швеції, заснований у 1898 році, до лав якого вступає 150 тисяч студентів кожного року.

Вперше можливість отримувати вищу освіту на відстані була реалізована в 1858 р. у Лондонському університеті, коли було дозволено складання іспитів для отримання академічних ступенів бакалавра та магістра всіх спеціальностей (окрім медицини) всім бажаючим незалежно від способу набуття знань, включаючи навчання за листуванням або ж самонавчання. Цей дозвіл тривав до 1950 р., коли були введені деякі обмеження для інженерних спеціальностей та фармацевтики [3].

«Зовнішні студенти», як їх називали у 1898 році, отримали можливість навчатися у приватних кореспондентських закладах, таких як Університетський кореспондентський коледж (University Correspondence College) і коледж Волси Хол (Wolsey Hall). Згодом ці університети організували кореспондентські відділення для «зовнішніх» студентів [10]. Серед перших університетів, які надавали освіту засобами дистанційного навчання, були: у США – університет штату Іллінойс (1874 р.), Чикагський університет (1891 р.), університет штату Вісконсін (1906 р.); у Канаді – Королівський університет (1889 р.); в Австралії – університет Квінсленда (1911 р). Багато вищих навчальних закладів в усьому світі, зокрема в Індії, Австралії, Африці, Латинській Америці, наслідували приклад вищезазначених університетів.

Нові форми дистанційного навчання в галузі вищої освіти отримали чіткі контури з появою Відкри-

того університету Великобританії, заснованого на ідеї рівноправ'я, який відразу «став центром уваги педагогічних та громадських кіл» [10].

Характерною особливістю цього університету, а слідом за ним й інших університетів дистанційного навчання, є домінуюча роль уряду в процесі їх виникнення. Як писав згодом Г. Вільсон, рішення про створення Відкритого університету було актом політичним, академічний світ ніколи не започаткував би нічого подібного.

На своїй інавгурації перший канцлер Відкритого університету Д. Кроутер охарактеризував його як «відкритий для людей, відкритий для місць, відкритий для методів і відкритий для ідей» [8, с. 25]. Цей принцип залишається основним для університету вже протягом п'яти десятиліть його існування.

Засновник університету і перший віце-канцлер У. Перрі так пояснював потребу в такому навчальному закладі: «Обсяг знань зараз настільки великий, що наші молоді люди досягнуть середнього віку раніше, ніж покинуть «гетто» навчальних закладів і стануть служити суспільству. До того ж темп появи нових знань такий, що отримана випускниками вищих навчальних закладів освіта вже не зможе задовольнити сучасним вимогам до моменту становлення їхньої професійної кар'єри». Відкритий університет Великої Британії був заснований на переконанні в тому, що комунікаційні технології можуть забезпечити високий рівень якості освіти для людей, у яких не було можливості відвідувати заняття в традиційних університетах. У 1971 році в університет було прийнято перших 25000 студентів. Зараз у Відкритому університеті навчаються понад 200000 студентів; працюють 3750 штатних співробітників, близько 900 з яких є викладачами, 7000 додатково залучених викладачів, понад 1000 адміністративних та близько 1800 технічних співробітників [1; 7].

Відкритий університет Великобританії став базовою моделлю для відкритих університетів в інших країнах. Французький національний центр дистанційного навчання має 2,5 тисячі навчальних курсів, 185 тисяч користувачів, філії в 120 країнах світу, 5 тисяч викладачів беруть участь у розробці навчальних курсів та освітньої діяльності.

Заснований у 1972 р. Національний університет дистанційної освіти (НУДО) в Іспанії має 58 навчальних центрів у країні та 9 за кордоном. На сьогодні в НУДО навчається 260000 студентів, за кількістю студентів він займає перше місце в Іспанії та є другим в Європі. З 1997 р. в НУДО розташовується кафедра дистанційної освіти ЮНЕСКО, яка просуває дослідження, розробки і документацію в сфері дистанційної освіти. Іншим найстарішим центром дистанційної освіти в Європі є Балтійський університет зі штаб-квартирою в Стокгольмі, який об'єднує 10 країн Балтійського регіону.

У Канаді в 1972 р. з'являється Відкритий університет, в якому зараз понад 14000 студентів навчають-

ся бізнесу, мистецтва, інформаційних технологій. У тому ж році в Китаї був створений Шанхайський телевізійний університет, який зараз об'єднує понад 500000 студентів.

1974 р. в Німеччині створено Ферн (Хаген) – університет з програмами навчання з гуманітарних, соціальних, економічних та комп'ютерних наук, в якому навчаються 55000 студентів. Голландський Відкритий університет, в якому програми з бізнесу, управління, економіки, права та культури вивчають 22000 студентів, був заснований в 1985 р.

У 1993 р. в США відкрито Міжнародний університет бізнесу, в якому навчаються 30000 студентів з використанням дистанційних освітніх технологій.

Найбільші відкриті університети світу розташовуються в Азії. У національному університеті І. Ганді, який посідає перше місце в світі за кількістю студентів, навчаються більше чотирьох мільйонів осіб, а в національному відкритому університеті Бангладеш – більше двох мільйонів. В Ірані та Пакистані відкриті університети налічують більше одного мільйона студентів кожний. З появою подібних мега-університетів вища освіта стала більш доступною.

Використання методів дистанційного навчання дало можливість університетам залучити більшу кількість студентів, ніж будь-коли. Розроблену навчальну програму можна використовувати багато років, навчаючи тисячі студентів. Методи дистанційного навчання відкривають нові можливості навчання.

Поняття «відкритий» можна застосувати до дистанційних вищих навчальних закладів, можливо, тому, що мінімальні вимоги до рівня освіти для прийому в них відсутні (Британський Відкритий Університет). Однак, в дійсності, більшість дистанційних навчальних закладів по всьому світу не є «відкритими» в даному сенсі цього слова. Незважаючи на цю обставину, дистанційні університети часто пропонують інноваційні методики і підходи в навчанні.

Ми розглядаємо відкритий університет як університет, в якому, за відсутності вступних вимог до абітурієнтів, громадяни одержують освіту на професійному рівні та рівнях бакалавра, магістра, доктора виключно засобами дистанційного навчання.

На нашу думку, можна виділити два види відкритих університетів, у залежності від їхньої організаційної структури:

1) автономні централізовані університети, уся робота яких контролюється з головного офісу. Навчання в них здійснюється виключно засобами дистанційної освіти. Вони встановлюють свій розподіл навчального часу, екзамнують студентів та присвоюють ступені. Прикладами такого типу є Відкриті університети Великобританії, Ізраїлю, Канади, Коста-Ріки.

2) автономні децентралізовані університети дистанційного навчання. Вони подібні до автономних централізованих університетів, але подача навчального матеріалу та підтримка студентів здійснюється центрами-партнерами. Прикладами є Національний

університет дистанційної освіти в Іспанії, корпорація дистанційної освіти RDI у Великобританії.

В результаті вивчення автентичних джерел нами було встановлено, що головним принципом роботи відкритих університетів є незалежність від місця, часу, освітнього цензу, який виражено у гаслі першого в світі Відкритого університету Великобританії – «Anyone, Anytime, Anywhere» [11]. Часто відкриті університети називають університетами «другого шансу», які призначені для тих, хто з різних причин не зміг почати навчання у вищому навчальному закладі у традиційному віці 18 років.

Основними особливостями відкритих університетів в усьому світі є: орієнтація на навчання дорослих; висока автономність та свідомо мотивована студентів; стандартизація навчальних курсів, які масово видаються та комплектуються у «кейси»; навчання студентів у відкритих університетах базується на нетрадиційних освітніх технологіях, які вимагають від викладача спеціальних вмінь та навичок індивідуальної роботи зі студентами в умовах розділення в просторі та часі; відсутність необхідності у спеціально обладнаних пристроях центрів для інтерактивної телетрансляції; спеціально організована система атестації та моніторингу якості освіти, результатом якої є високі національні рейтинги відкритих університетів; відсутність у відкритих університетах кампусів; наявність навчальних центрів у регіонах для проведення тьюторіалів та консультацій тьюторів зі студентами [3].

Ряд відкритих університетів проводить оцінку освітніх програм інших навчальних закладів. Наприклад, Відкритий університет Великобританії у 1992 році створив свою структуру – Службу з ратифікації Відкритого університету (The Open University Validation Services), яка займається акредитацією освітніх установ відкритого типу та їх освітніх програм, в тому числі за межами Великобританії. Ця структура висуває певні вимоги для акредитації освітніх установ: створення відповідного освітнього середовища; незалежність у реалізації освітніх програм; ефективна організація академічної активності; ефективна система гарантій якості; наявність інтелектуальної власності; відкритість для зовнішніх рекомендацій; фінансова безпека.

Служба з ратифікації Відкритого університету виробляє наступні види оцінок: діагностичну, яка визначає здатність і готовність до реалізації освітніх програм, а також виявляє можливі проблеми в навчанні (інтерв'ю, тести); формувальну, яка вивчає елементи зворотного зв'язку як частини освітнього процесу (завдання, реферати, робочі зошити, семінари); підсумкову, яка оцінює переваги та недоліки навчального процесу.

Служба з ратифікації Відкритого університету проводить акредитації з метою підтвердження наступних позицій: відповідність ресурсів організації (викладацького складу, матеріальної бази, інформаційних можливостей, фінансів) реалізованим освітнім

програмам; відповідність процедур внутрішньої системи гарантій якості освітнім стандартам; дотримання прав студентів [5].

Для забезпечення результативного навчання студентів у роботі відкритих університетів можуть використовуватися наступні засоби дистанційного навчання: 1) навчальні книги – традиційні підручники, робочі зошити, навчально-методичні посібники, довідники, словники, навчальні карти та інші друквані видання; 2) дидактичні аудіо- та відеоматеріали – аудіолекції, інструктивні заняття, ілюстративний матеріал до друкваних видань та навчальних ситуаційних завдань представлений у формі відео на оптичних носіях, які дозволяють опанувати навчальний матеріал у зручному місці й темпі; 3) комп'ютерні навчальні системи – включають в себе електронні посібники; довідники та бази даних навчального призначення; збірники завдань і генератори ситуацій; комп'ютерні ілюстрації для підтримки різних видів занять; 4) віртуальна реальність – реалізується за допомогою комплексних мультимедійно-операційних середовищ, що створюють ілюзію безпосереднього входження й присутності реального часу в стереоскопічно представленому «екранному світі»; 5) мережеві навчальні матеріали – являють собою мережевий навчально-методичний комплекс із розширеними можливостями інтерактивності за рахунок використання різноманітних функцій Інтернету; 6) лабораторні дистанційні практикуми – розв'язуються двома шляхами: розробкою й доставкою спеціального мобільного комплексу («кейсу») студенту та забезпеченням дистанційного доступу до лабораторних установок; 7) електронні бібліотеки університетів – упорядковані колекції різноманітних електронних документів необхідних під час засвоєння знань, які обладнані засобами навігації та пошуку [1].

У більшості відкритих університетів студент отримує матеріали курсу поштою, які безкоштовно надаються студентам, за винятком устаткування напрокат. Студент отримує доступ до сайтів курсів, де є додаткові ресурси [4, с. 137]. Іноді студенту потрібно купити або взяти у місцевій бібліотеці книги, але університетами суворо регламентуються можливі додаткові витрати на навчання. Друковані матеріали розробляються у такий спосіб, щоб студенти мали можливість робити нотатки, виділяти розділи, підкреслити ключові моменти, робити позначки на сторінках, додавати коментарі.

Матеріали, які студенти отримують поштою, містять наступне: вступний буклет (індивідуальний кейс, інструкції для початку навчання, контактні дані тьютора); довідник студента (містить інформацію про курс навчання, його побудову та спосіб оцінювання); календар курсу створений для більшості курсів (вказується послідовність виконання вправ та завдань, час, відведений для їх виконання); навчальний посібник з корисними порадами та підказками; навчальний матеріал у вигляді лекції з посиланнями на джерела

інформації та медіа-підтримкою; пакет з перевірочними завданнями, який містить усі завдання, необхідні для отримання кваліфікації. Єдиним винятком є іспит або проект для конкретного курсу. У випадку, коли необхідно виконати проект, надсилається повний інструктаж і керівництво до виконання проекту.

З появою World Wide Web комп'ютерні та телекомунікаційні системи почали відігравати суттєву роль у дистанційній освіті. Після широкого впровадження сервісу WWW у 1993 р., дистанційна освіта, заснована на цій технології, отримала велике розповсюдження. На нашу думку, основною причиною є здатність веб-технологій реалізовувати взаємодію та інтерактивність за допомогою мережевих технологій. Веб-технології забезпечують гіпермедійне подання навчальної інформації, послуги швидкого та зручного зв'язку, а також інтерактивну взаємодію між викладачем та студентом. Таким чином, визначною особливістю сучасного етапу дистанційної освіти у відкритих університетах є: доступність високого рівня інтерактивної взаємодії для всіх учасників навчального процесу; своєчасна передача необхідного дидактичного комплексу інформаційного забезпечення; необмежений доступ студентів до навчальної інформації; контроль знань у дистанційному режимі.

Студенти самостійно планують свій графік навчання, використовуючи календар курсу. Академічна успішність студентів відкритих університетів перевіряється у формі письмових робіт у кінці курсу і порівнюється з поточним тестуванням з метою отримання кінцевого результату перевірки знань. Курс, як правило, містить два типи оцінювання: а) постійне, яке, зазвичай, складається з виконаних завдань протягом курсу; б) підсумкове – екзамен чи проект наприкінці курсу [7].

У системі освіти відкритих університетів важливого значення набуло використання всесвітньої мережі Інтернет як засобу забезпечення інтерактивної комунікації між студентами і представниками освітнього закладу. Студенти отримують навчальні матеріали он-лайн, складають іспити через всесвітню мережу. Переважно всі курси університетів мають свій власний веб-сайт, який допомагає планувати та організувати навчання, надає можливість брати участь у роботі студентських громад університету. Для більшості курсів студентам встановлюються обов'язкові он-лайн сеанси у комп'ютерній мережі університету. У навчальному процесі широко використовується віртуальне освітнє середовище, яке є пакетом програмного забезпечення для створення курсів дистанційного навчання та веб-сайтів. На нашу думку, віртуальне освітнє середовище має на меті можливість вільного доступу для студентів та співробітників університету до електронної системи та участь в дискусіях і роботі курсу, а для широкого загалу – можливість самостійно навчатися завдяки вільному доступу до матеріалів курсу [4, с. 156].

Система підтримки навчання студентів складається з трьох елементів: 1) тьюторство; 2) освітні центри; 3) гро-

мади з підтримки та навчання. У відкритих університетах широко використовується онлайн-тьюторство, яке здійснюється індивідуально або з групою студентів за допомогою Інтернет-технологій [12, с. 192]. Воно ґрунтується на онлайн-діалозі для організації індивідуального та самостійного навчання, самоаналізу, онлайн-дискусій тощо. Тьютор виконує наступні функції: 1) допомагає студенту отримати максимальну віддачу від навчання; 2) відстежує та коригує індивідуальний маршрут студента; 3) оцінює виконані навчальні модулі; 4) проводить групові обговорення отриманих результатів (тьюторіали); 5) підтримує зацікавленість у навчанні впродовж всього навчального курсу; 6) підтримує зв'язок за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Он-лайн тьюторінг має наступні форми: тактичний (тьютори вступають в онлайн-взаємодію в критичні моменти за відсутності прогресу, за порушення структури та порядку в навчанні студента); академічний (головним завданням є надання допомоги у сфері освіти в режимі реального часу); стратегічний он-лайн-тьюторінг (тьютори здійснюють планування процесу навчання) [2, с. 8].

Освітні центри є важливою складовою в системі навчання у відкритих університетах. У разі необхідності спілкування з викладачами та іншими студентами і використання технічних можливостей університету студенти мають можливість відвідувати навчальні центри, обладнані сучасним устаткуванням та необхідною електронною бібліотекою.

В освітніх центрах ряду відкритих університетів існують «команди» з підтримки студентів, які організують виїзні та денні школи; допомагають студентам планувати дослідження; робити заявки на іспити; отримувати спеціальне обладнання та механізми для студентів з обмеженими можливостями; планувати кар'єру.

Відкриті університети мають тьюторіали, які є очними зустрічами з тьютором та іншими студентами, які можуть тривати до п'яти годин. Тьюторіали є процесом вільного спілкування в підгрупах, спільного вирішення тематичних досліджень, під час якого студенти відпрацьовують використання на практиці вивченого матеріалу, обмінюються досвідом, пізнають один одного краще. На тьюторіалі розвиваються навички активного слухання, публічного виступу, роботи в команді.

Крім цього, в системі відкритих університетів існують виїзні школи, де в режимі «занурення» на основі спеціальних навчальних ситуацій, які містять багатоаспектні проблеми, студенти використовують на практиці вивчену теорію. Виїзні школи пропонують для студентів наступні можливості: отримання практичних навичок та досвіду; відвідування лекцій експертів у певній галузі; розвиток навичок групової роботи, навчання та техніки складання іспитів; формування умінь спілкування з іншими студентами. Виїзні школи тривають від трьох днів до тижня і розташовуються на базі класичних університетів, готелів, конференц-залів.

Незважаючи на очевидні успіхи відкритих університетів, вони зіштовхуються з низкою проблем,

негативний вплив яких на дистанційний процес навчання потрібно розглядати в контексті конкретного відкритого університету:

1. Обмежені можливості для консультацій між студентами та викладачами. Навіть якщо в університеті створені всі умови для успішного співробітництва, можливість спілкування з розробниками курсу залишається рідкою.

2. Відносна гнучкість методів дистанційного навчання. Якщо студент обирає певний курс навчання в рамках свого навчального маршруту, то в нього практично немає можливості щось змінити в ньому або обрати інші предмети.

3. Висока собівартість навчальних аудіо- та відеоматеріалів. Через високу вартість якісних навчальних посібників відкриті університети по тим самим посібникам багато років та намагаються залучити якомога більше студентів. У решті-решт, масштаб діяльності відкритого університету зумовлюється вартістю його структури.

4. Залежність від комунікаційної інфраструктури (пошти, телефонного зв'язку, мережі Інтернет, транспорту тощо), а також від деяких виробничих галузей (типографій, радіомовних компаній тощо), які опосередковано впливають на діяльність відкритих університетів. Наприклад, якщо хоч одна галузь не функціонує, тоді ефективність та якість роботи відкритого університету падає [10].

На нашу думку, система відкритих університетів світу буде надалі розширюватися та розвиватися, відкриваючи нові можливості в сфері освіти. Більшість таких університетів, незалежно від засобів навчання, що використовуються, будуть з успіхом слідувати обраному шляху.

**Висновки.** Результати наукового пошуку дають можливість стверджувати, що розроблені раніше методики та підходи до навчання були системно перетворені в цілісну технологію в системі освіти відкритих університетів світу. Відкриті університети характеризуються високоякісними стандартами освіти, а саме: координацією діяльності співробітників університетів дистанційної освіти (викладачів, тьюторів, представників адміністрації) в наданні допомоги студентам; можливостями вибору для студентів індивідуального маршруту навчання; актуалізацією власних ресурсів студентів у подоланні труднощів при вирішенні питань у процесі навчання, що зумовлює ефективність навчання у відкритих університетах.

**Перспективи подальших досліджень.** Завданням подальших наукових розвідок є аналіз досвіду застосування найбільш ефективних зарубіжних педагогічних технологій дистанційного навчання у біомодальних університетах, розробка й апробування власних технологій дистанційного навчання, розробка критеріїв оцінювання результативності дистанційного навчання, які реалізується в умовах різних дидактичних систем.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А. А. Введение в дистанционное обучение / Александр Александрович Андреев. – М. : МЭСИ, 1997. – 50 с.
2. Белицкая Е. В. Тьюторская система обучения в современном образовании Англии : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Е. В. Белицкая – Волгоград, 2012. – 13 с.
3. Овсянников В. И. Введение в дистанционное образование / Овсянников В. И., Густырь А. В. – М. : Альфа, 2000. – 326 с.
4. Пилаєва Т. В. Тенденції розвитку вищої дистанційної освіти у Великій Британії (середина ХХ – початок ХХІ століття): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Пилаєва Тетяна Володимирівна. – Ялта, 2014. – 242 с.
5. Похолков Ю. Обеспечение и оценка качества высшего образования / Похолков Ю., Чучалин А., Могилицкий С., Боев Б. // Высшее образование в России. – 2004. – №2. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-i-otsenka-kachestva-vysshego-obrazovaniya>.

## REFERENCES

1. Andreev, A. (1997). *Vvedenie v distantsionnoe obuchenie [Introduction into distance learning]*. Moscow: MESI [in Russian].
2. Belitskaya, E. V. Tyutorskaya sistema obucheniya v sovremennoy obrazovanii Anglii (Tutor system in modern education in England). *Extended abstract of candidate's thesis*. Volgograd. [in Russian].
3. Ovsyannikov, V. & Gustyir, A. V. (2000). *Vvedenie v distantsionnoe obrazovanie [Introduction into distance learning]*. Moscow: Alfa [in Russian].
4. Pylayeva, T. V. Tendentsii rozvitku vischoi distantsiinoi osvity u Veliky Britanii (seredina XX – pochatok XXI stolittya) [Trends in higher distance education in Great Britain (middle of 20<sup>th</sup> – beginning of 21<sup>st</sup> century)]. *Candidate's thesis*. Yalta [in Ukrainian].
5. Pokholkov, Yu., Chuchalyn, A., Mohylnytsky, S., Boev, B. (2004). *Obespechenie i otsenka kachestva vysshego obrazovaniya [Ensuring and quality evaluation of higher education]*. *Vysshee obrazovanie v Rossii – Higher education in Russia*, 2. Retrieved from: <http://cyberleninka.ru/article/n/obespechenie-i-otsenka-kachestva-vysshego-obrazovaniya> [in Russian].
6. Ratner, F. L. (2008). *Razrabotka elektronnykh obrazovatelnykh resursov: zarubezhnyi opyt [Development of electronic educational resources: the international experience]*. Kazan: KGU [in Russian].

6. Ратнер Ф. Л. Разработка электронных образовательных ресурсов: зарубежный опыт / Ф. Л. Ратнер. – Казань : КГУ, 2008. – 104 с.
7. Шуневич Б. І. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Шуневич Богдан Іванович. – К., 2008. – 509 с.
8. Bissell C. C. The Open University of the United Kingdom / C. C. Bissell // *Leadership in Science and Technology: A Reference Handbook*. – 2011. – Vol. 2. – P. 24-32.
9. Daniel J. S. The mega-universities and the knowledge media technology strategies for higher education / Daniel J.S. – London: Kogan page. – 1996. – 213 p.
10. Kaye T. Open Universities: A Comparative Approach / Kaye Tony, Rumble Greville // *The planner's perspective. Prospects*, 1991. – P. 214-26.
11. Perry W. The Open University / I. Mugridge (ed.). *Founding the Open universities // New Delhi, Sterling Publishers*, 1997. – P. 121-126.
12. Smith K. Student support: How much is enough? / K. Smith, I. Small // *Learning at a Distance: A World Perspective*. – Edmonton, 1982. – P. 189-195.

7. Shunevych, B. I. Rozvytok dystantsiinoho navchannia u vyshchii shkoli krain Yevropy ta Pivnichnoi Ameryky [Development of Distance Education at Higher Schools in European and Northern American Countries]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Bissell, C. C. (2011). The Open University of the United Kingdom. *Leadership in Science and Technology: A Reference Handbook*, 2, 24-32 [in English].
9. Smith, K. Small, I. (1982). Student support: How much is enough? *Learning at a Distance: A World Perspective*, 189-195. Edmonton [in English].
10. Kaye Tony, Rumble Greville. (1991). Open Universities: A Comparative Approach. *The planner's perspective. Prospects*, 214-226 [in English].
11. Perry, W., Mugridge, I. (1997). *The Open University Founding the Open universities*. (pp. 121–126). New Delhi, Sterling Publishers [in English].
12. Daniel, J. S. (1996). *The mega-universities and the knowledge media technology strategies for higher education*. London: Kogan page [in English].

**Татьяна Владимировна Пилаєва,**  
кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и иностранной филологии,  
Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця,  
пр. Науки, 9А, г. Харьков, Украина,  
**Виктория Владимировна Яценко,**  
кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры  
теории и методики дошкольного образования,  
коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»  
Харьковского областного совета,  
переулок Руставели, 7, г. Харьков, Украина

## ФЕНОМЕН ОТКРЫТОГО УНИВЕРСИТЕТА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Развитие дистанционных форм обучения, институтов открытого образования является одной из важнейших задач государственных программ многих стран. Возникновение и активное распространение дистанционных форм



обучения и открытых университетов является адекватным откликом на вызовы современности. Поэтому важным является изучение работы открытых университетов мира, организации обучения студентов средствами дистанционного обучения. Несмотря на основательность научных исследований в области дистанционного обучения, нерешенным остается вопрос определения методов и средств дистанционного обучения, используемых в открытых университетах мира для дальнейшего их внедрения в учебно-воспитательный процесс Украины. Для решения поставленных задач был использован комплекс взаимосвязанных методов: изучение и анализ педагогической, психологической литературы; системно-исторический анализ – для выяснения исторических предпосылок возникновения и развития открытых университетов мира; сравнение, обобщение, систематизация и синтез полученных данных – для анализа научно-методической литературы. Целью статьи является краткий обзор истории становления системы открытых университетов, характеристика организационных и содержательных основ деятельности открытых университетов. В статье рассмотрена эволюция развития университетов дистанционного обучения от корреспондентских школ до современных открытых университетов. Подчеркнута доминирующая роль правительства в процессе их возникновения. Дано определение понятия «открытый университет», а также классификация открытых университетов в зависимости от их организационной структуры. Представлены основные особенности открытых университетов во всем мире. Рассмотрены средства дистанционного обучения, способы подачи учебного материала студентам и проверки академической успеваемости студентов. Установлено, что система поддержки обучения студентов состоит из тьюториалов, образовательных центров и сообществ по поддержке процесса обучения. Определены функции, которые выполняет тьютор, и роль выездных школ в процессе обучения студентов. Раскрыт ряд проблем, с которыми сталкиваются открытые университеты мира. В результате научного исследования был сделан вывод о том, что разработанные ранее методики и подходы к обучению студентов на расстоянии были системно преобразованы в целостную технологию в системе образования открытых университетов мира. Открытые университеты характеризуются высококачественными стандартами образования, а именно: координацией деятельности сотрудников университетов дистанционного образования (преподавателей, тьюторов, представителей администрации) в оказании помощи студентам; возможностями выбора для студентов индивидуального маршрута обучения; актуализацией собственных ресурсов студентов в преодолении трудностей при решении вопросов в процессе обучения.

**Ключевые слова:** открытый университет, средства дистанционного образования, учебный материал, система поддержки студентов, тьюторство.

**Tetiana Pylaieva,**

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), assistant professor,  
Department of Pedagogy and Foreign Philology of Simon Kuznets,  
Kharkiv National University of Economics,  
Nauki Av., 9-A, Kharkiv, Ukraine*

**Viktoriiia Yatsenko,**

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), seniour lecturer,  
Department of Theory and Methodology of Preschool Education,  
municipal institution «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council,  
7, Rustaveli lane, Kharkiv, Ukraine*

#### PHENOMENON OF OPEN UNIVERSITY IN THE MODERN WORLD

The article is aimed at reviewing open universities formation history and describing the contents and organizational framework of open universities' activities. The article presents the evolution of distance learning universities from correspondent schools to modern distance universities. It has been revealed that the Open University of Great Britain has become a model for other open universities in the world. The article underlines the dominant role of governments in the process of open universities formation. Open universities have an astonishing experience of using innovative technologies to make higher education available to all people around the world. Students enter open universities with a wide range of study goals and previous educational and general experience. The means of distance education and the ways of the learning materials delivery to students are considered. Study materials may include a series of specially written module texts; study guides; DVDs, CDs; textbooks and special collections of articles; resource files; online learning materials and services including Virtual Learning Environment, and online computer forums and library facilities. Students' support system consists of tutoring, educational centres and summer schools. The article also deals with the specificity of the tutor system and the main functions of the tutor's professional activity. Tutors mark assignments, provide detailed written feedback, and offer support to students by telephone, email, or computer conferencing. The previously developed methods and approaches to students teaching at the distance were systematically transformed into an integral technology of the education system of world open universities. The Open Universities are characterized by high quality standards of education, namely the coordination of employees' (teachers, tutors, administration) activities with the aim of helping students; possibilities of individual learning route choosing; actualization of students' own resources in overcoming the difficulties in the educational process.

**Keywords:** open university, means of distance education, learning materials, students' support, tutoring.

*Подано до редакції 09.12.2016*

*Рецензент: д. пед. н., проф. О. І. Федоренко*